

LEKCJE O CZŁOWIEKU
Klasyka na nowo odczytana

JAK JEST ZROBIONE OPOWIADANIE

Profesor Andrews w Warszawie

Olgi Tokarczuk?

DR JOANNA JEZIEJSKA-HAŁADYJ

Pierwodruk: „Tygodnik Powszechny” 1998, nr 51-52, pierwsze wydanie książkowe w tomie Gra na wielu bębenkach (2001)

1. Poetyka krótkich form narracyjnych. Analiza formy tekstów prozatorskich.
2. Jednowątkowa fabuła, zwarta kompozycja.
3. Elementy świata przedstawionego – wielkie figury semantyczne (termin Janusza Sławińskiego):

CZAS

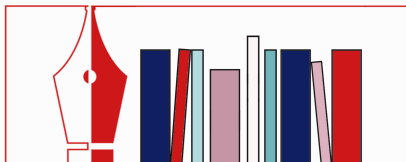
- linearny układ wydarzeń, brak przedakcji i poakcji;
- nie pojawia się w opowiadaniu data, ale łatwo stwierdzić, że akcja rozpoczyna się w sobotni wieczór 12 grudnia 1981 roku i obejmuje kolejne dni; o tym, że ogłoszono stan wojenny, świadczy czołg przed blokiem, żołnierze na ulicach, niedziałający telefon;
- czas narracji późniejszy od czasu wydarzeń;
- nieśpieszne tempo narracji, czas subiektywny.

PRZESTRZEŃ

- nazwa miasta, czyli precyzyjne określenie przestrzeni pojawia się już w tytule, w opowiadaniu, utrzymanym w konwencji realistycznej, brak jednak jakichkolwiek nazw ulic czy placów – ma to odzwierciedlać dezorientację bohatera. Można podejrzewać, że mieszkanie, w którym zakwaterowano profesora, mieści się w jednym z bloków osiedla Za Żelazną Bramą, plac o promienistym układzie ulic to plac Bankowy, a bohater Mostem Śląsko-Dąbrowskim przejeżdża na drugą stronę Wisły, posiłek je w barze obok Grubej Kaśki;
- przestrzeń monochromatyczna, szara, ponura, wroga, kafkowska – bohater gubi się wśród identycznych bloków, nie wie, czy jest w centrum, czy na obrzeżach miasta; paradoksalnie punktem orientacyjnym umożliwiającym odnalezienie się staje się czołg;

BOHATER

- zredukowany głównie do życia wewnętrznego, brak informacji o wyglądzie, sytuacji rodzinnej, przeszłości;
- profesor psychologii ze przyzwyczajeniem introspekcji; jest to źródłem ironii, bo metody radzenia sobie z kryzysem zupełnie zawodzą (interpretacja snu o wronie/WRON-ie, instyunkt);
- miasto, wydarzenia i inni bohaterowie opisani wyłącznie z jego perspektywy, jest to perspektywa kogoś z zewnątrz, wyobcowanego, pozbawionego możliwości komunikacji.

LEKCJE O CZŁOWIEKU

Klasyka na nowo odczytana

NARRACJA

z punktu widzenia bohatera – narracja personalna (typologia Franza Stanzla). Mowa pozornie zależna. Świat przedstawiony oglądany z perspektywy postaci (medium personalne). Przykłady: przewodniczka nazywana Goshą, określona jako Beatrycze. Scena w barze. Scena, w której profesor obserwuje sprzedaż karpi, co przypomina mu nieznany rytuał.

Chwył uduwnienia (Wiktor Szklowski, *Sztuka jako chwyt*) – opis wypadków z punktu widzenia kogoś, kto nie rozumie ich znaczenia (scena przed oknem Pewexu, scena w pustym sklepie spożywcym).

PARABOLICZNY SENS OPOWIADANIA

„Bohater paraboli jest bowiem zarazem sobą, człowiekiem żyjącym w określonych warunkach historycznych czy geograficznych, a jednocześnie wykracza daleko poza ten konkret, stając się Każdym i Wszędzie” (Olga Tokarczuk, wykład noblowski Czuył narrator)

FUNDACJA
JĘZYKA POLSKIEGO

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„Kultura w sieci”